

ପଦ୍ମ

● ମଧୁସୂଦନ ରାଓ

କବି ପରିଚୟ :

ମଧୁସୂଦନ ରାଓ (୧୮୫୩-୧୯୧୨) ଥିଲେ ଆଧୁନିକ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଅନ୍ୟତମ ସ୍ରଷ୍ଟା । ଗୀତିକବିତା, ପ୍ରବନ୍ଧ, ଅନୁବାଦ, ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟର ରଚୟିତା ଭାବରେ ସେ ବିଶେଷ ସମ୍ମାନାନ୍ୱିତ । ବ୍ରାହ୍ମଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ ପରେ ତାଙ୍କ କବିତାର ଆତ୍ମିକ ବିଭବରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଗଲେ ମଧ୍ୟ ଉପନିଷଦୀୟ ଭାବଧାରା ତାହା ଭିତରେ ଉପଲବ୍ଧ କରିହୁଏ । ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରବନ୍ଧ ଓ ଶିଶୁ ସାହିତ୍ୟକୁ ତାଙ୍କର ଅବଦାନ ଅତୁଳନୀୟ । ଇଶ୍ୱର ଭକ୍ତି, ରହସ୍ୟବାଦୀ ଚିନ୍ତାଧାରା ଓ ସର୍ବୋପରି ଜୀବନବାଦୀ ଭାବଧାରା ତାଙ୍କ କବିତାରୁ ଚିତ୍ତନ ମୂଲ୍ୟବୋଧରେ ରହିଯାଇଛି । ‘କବିତାବଳୀ’, ‘ଛାନ୍ଦମାଳା’, ‘କୁସୁମାଞ୍ଜଳି’, ‘ବସନ୍ତ ଗାଥା’, ‘ପ୍ରବନ୍ଧମାଳା’, ‘ବର୍ଣ୍ଣବୋଧ’ ଆଦି କୃତି ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟକୁ ତାଙ୍କର ଅମୂଲ୍ୟ ଅବଦାନ ।

‘ପଦ୍ମ’ କବିତାଟିରେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟବୋଧ ସହିତ ଇଶ୍ୱରାନୁଭୂତି ସମ୍ମିଶ୍ରିତ । ମଣିଷପାଇଁ ଏହା ଏକ ଉତ୍ତରଣର ମାର୍ଗ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିପାରିଅଛି । କବିତାଟି ‘ଛାନ୍ଦମାଳା’ର ଅନ୍ତର୍ଗତ ।

୧

କୋଟି ଲାବଣ୍ୟନିଧି	ରେ ପଦ୍ମ ତୁହି,
କି ଅମୃତେ ତୋ’ତନୁ	ଗଢ଼ିଲା ବିହି !
ତୋ’ ରୂପ-ଦରଶନେ	ମୋ’ର ହୃଦୟ,
ପୁଣ୍ୟ ଆନନ୍ଦେ ହୁଏ	ଅମୃତ ମୟ ।

୨

ଜଳ ଜଳ ସୁନୀଳ	ସରସୀ ଜଳ,
ଜଳ ଜଳ ଶ୍ୟାମଳ	ନଳିନୀ ଦଳ,
ଜଳ ଜଳ ଭାସ୍କର-	ରଶ୍ମି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ,
ତା’ ମଧ୍ୟେ ଜଳ ଜଳ	ତୁହି କମଳ ।

୮

୩

ହସ ହସ ବଦନେ	ହରଷଭରେ
ଅନାଇ ରହିଅଛୁ	ତୁ ଦିବାକରେ;
ତୋ'ମୁଖେ ଜ୍ୟୋତିଧାରା	ସେ ଦିବାକର,
ଜାଳଇ ଅବିରଳ	ଆରେ ପୁଷ୍କର ।

୪

ପିଉ ତୁ କି ଆନନ୍ଦେ	ପୀୟୂଷ ସରି,
ସେ ଶୁଭ୍ର ଜ୍ୟୋତିଧାରା	ଭଜତି କରି;
ଆହା କି ଦିବ୍ୟଶିରୀ	ତହିଁ ତୁ ଲଭୁ !
ଧନ୍ୟ ଉତ୍ପଳ, ଧନ୍ୟ	ତୋହର ପ୍ରଭୁ !

୫

ମକରନ୍ଦ-ଅମୃତ	ହୃଦେ ତୋହର,
ତହିଁ ସ୍ଫୁରଇ ବାସ	କି ମନୋହର !
ସେ ମଧୁପାନେ	ମଉ ମଧୁପଦଳ,
ସେ ସୌରଭେ ପରାଣ	କେଡ଼େ ଶୀତଳ !

୬

ଶ୍ଵେତ ଲୋହିତେ ରଙ୍ଗା	ତୋ ଶୁଭ୍ର ତନ୍ମୁ,
ବାରେ ଦେଖିଲେ କେଭେ	ନ ଯିବ ମନୁ;
ସର୍ବ ଶୋଭାର ତୁହି	ଉପମାସ୍ଥଳ;
ଭକତ ପ୍ରେମିକର	ତୁହି ସମ୍ବଳ ।

୭

ସ୍ନେହ, କରୁଣା, ଭକ୍ତି,	ପବିତ୍ର ରସ,
ପୂରିଛି ତୋ' ଅନ୍ତର,	ରେ ତାମରସ ।
ନେହିଲେ କାହିଁ ତୋ'ର	ଦର୍ଶନେ ମନ
ବିମଳ ପ୍ରେମରସେ	ହୁଏ ମଗନ !

୮

ମଧୁମାୟ ପବିତ୍ର	ଯାହା ବିଶ୍ୱରେ,
ତୋ'ନାମ ସଙ୍ଗେ ମିଶା	ବିଧାତା-ବରେ;
ପ୍ରିୟ-ମୁଖ-ନୟନ	କର- ଚରଣ,
ତୋ'ନାମ ସଙ୍ଗେ ସିନା	ସୁଖ କାରଣ ।

୯

ସତ୍ୟ-ଶିବ-ସୁନ୍ଦର	ପରମେଶ୍ୱର -
ନାମ ସଙ୍ଗେ ଲଗ୍ନ	ନାମ ତୋହର;
ତେଣୁ ରେ ଅରବିନ୍ଦ,	ଭକ୍ତ ଜନର
ବିଭୁ ପଦାରବିନ୍ଦ	ସୁମନୋହର ।

୧୦

ସର୍ବ ଶୋଭାର ସଦ୍‌	ରେ ପଦ୍ମ, ତୋ'ର-
ସଙ୍ଗେ ନିଗୂଢ଼ ଯୋଗ	ଅଛଇ ମୋ'ର,
ଜୀବନ ମରଣରେ	ତୋ'ସଙ୍ଗେ ମିଶି,
ଥାଉ ମୋ' ମନ-ପଦ୍ମ	ଦିବସ ନିଶି ।

୧୧

କଳୁଷ-ପଙ୍କେ ମୁହିଁ	କେଡ଼େ ମଳିନ,
କେମନ୍ତେ ସରି ତୋ'ର	ହେବି ନଳିନ !
ପଙ୍କଜ ଅରୁ ତୁହି	ତେଣୁ ଭରସା
ତୋ'ପରି ଶୁଭ୍ର ହେବି	ଲଭି ସୁଦଶା ।

୧୨

ଅନନ୍ତ ମହେଶ୍ୱରେ	ମୋ' ପ୍ରାଣସାଜ୍ଞ
ବୋଲି, ରାଜୀବ ସଦା	ଥୁବି ଅନାଜ୍ଞ ।
ଶିଖାଅ ମୋତେ ସଦା	ଏ ପୁଣ୍ୟକୃତ,
ତୋ'ର ଆଶିଷେ ପୂରୁ	ମୋ' ମନୋରଥ ।

୧୦

ସୂଚନା :

କୋଟି	- କୋଟିଏ ସଂଖ୍ୟା	ସାଙ୍ଗ	- ସ୍ବାମୀ, ପ୍ରଭୁ
ନିଧି	- ସମ୍ପତ୍ତି	ଲାବଣ୍ୟ	- ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ
ବିହି	- ବିଧାତା	ତନ୍ମୁ	- ଶରୀର
ଭାସ୍କର	- ସୂର୍ଯ୍ୟ	ସରସୀ	- ପୋଖରୀ
ଦିବାକର	- ସୂର୍ଯ୍ୟ	ରଶ୍ମି	- କିରଣ
ଉତ୍ତଳ	- ପଦ୍ମ,	ପୀୟୂଷ	- ଅମୃତ
ଅବିରଳ	- ନିବିଡ଼, ଘନ	ଶିରୀ	- ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ
ମକରନ୍ଦ	- ପୁଷ୍ପମଧୁ, ଫୁଲର ମହୁ	ମଉ	- ପାଗଳ
ସୌରଭ	- ବାସ୍ନା	ମଧୁପ	- ଭ୍ରମର
ତାମରସ	- ପଦ୍ମ	ସମ୍ବଳ	- ଆଶ୍ରୟ, ପୁଞ୍ଜି
ବିଧାତା-ବରେ	- ଭଗବାନଙ୍କ ଆଶୀର୍ବାଦରେ	ବିମଳ	- ନିର୍ମଳ
ଲଗ୍ନ	- ଲାଗିବା, ଯୋଡ଼ିହେବା, ଯୁକ୍ତ	ଯୋଗ	- ସଂପର୍କ
ସଦ୍ମ	- ମିଳନ ସ୍ଥଳ, ଘର	କଲୁଷ	- ପାପ
ନିଗୁଡ଼	- ଗଭୀର, ରହସ୍ୟାଚ୍ଛନ୍ନ	ସୁଦଶା	- ସୌଭାଗ୍ୟ

ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୧. ‘ଦରଶନେ’ର ଗଦ୍ୟରୂପ ‘ଦର୍ଶନରେ’ । ଏହିପରି ପଦ୍ୟରୂପ ଲେଖାଯାଇଥିବା ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକର ଗଦ୍ୟରୂପ ପଠିତ କବିତାରୁ ବାଛି ଲେଖ ।
୨. ‘ପଦ୍ମ’, ‘ଭଗବାନ’, ଓ ‘ସୂର୍ଯ୍ୟ’ର ପ୍ରତିଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ କବିତାରୁ ବାଛି ଲେଖ ।
୩. ‘ଜୀବନ-ମରଣ’ ଭଳି ବିପରୀତାର୍ଥ ସୂଚକ ଯୋଡ଼ିଶବ୍ଦର ପାଞ୍ଚଗୋଟି ଉଦାହରଣ ଦିଅ ।
୪. ସନ୍ଧି ବିଚ୍ଛେଦ କର ।
ପରମେଶ୍ବର, ପଦାରବିନ୍ଦ, ମହେଶ୍ବର, ମନୋରଥ
୫. କବିତାଟିରେ କେଉଁ ଶବ୍ଦ ଏକାଧିକ ଥର ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଛି ଲେଖ ।
୬. ଅର୍ଥଗତ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଦର୍ଶାଇ ନିମ୍ନୋକ୍ତ ସମୋଚ୍ଚାରିତ ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକୁ ସାର୍ଥକ ବାକ୍ୟରେ ବ୍ୟବହାର କର ।
ବାସ-ବାସ, ବର-ବର, କର-କର, ଉପମା-ଉପମା, ଯୋଗ-ଯୋଗ ।

୭. ବିପରୀତାର୍ଥବୋଧକ ଶବ୍ଦ ଲେଖ ।

ଅମୃତ, ଆନନ୍ଦ, ଶୀତଳ, ପବିତ୍ର, ପୁଣ୍ୟ ।

୮. ‘କ’ ସ୍ତମ୍ଭର ଶବ୍ଦ ସହିତ ‘ଖ’ ସ୍ତମ୍ଭର ଉପଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ବାଛି ଯୋଗ କର ।

‘କ’ ସ୍ତମ୍ଭ	‘ଖ’ ସ୍ତମ୍ଭ
ପବିତ୍ର	ଯୋଗ
ସରସୀ	ପଙ୍କ
ଦିବ୍ୟ	ରସ
ନିଗୂଢ଼	ଜଳ
କଲୁଷ	ଶିରୀ
	ବିଧାତା

୯. ଅଭିଧାନ ନିୟମ ଅନୁସାରେ ସଜାଇ ଲେଖ :

ପୀୟୂଷ, ସୌରଭ, ତନ୍ମୁ, ତାମରସ, ଶିରୀ, ପୁଷ୍କର, ଅରବିନ୍ଦ ।

୧୦. ‘ଦିବାକର’ – ଏହି ଶବ୍ଦପରି ଶେଷ ଦୁଇ ଅକ୍ଷର ‘କର’ ଥିବା ତିନୋଟି ଶବ୍ଦ ଲେଖ ।

୧୧. ‘ସୁମନୋହର’ – ଏହିପରି ‘ସୁ’ ଲଗାଇ ପାଞ୍ଚଗୋଟି ଶବ୍ଦ ଲେଖ ।

୧୨. ଅକ୍ଷରଗୁଡ଼ିକ ସଜାଇ ଶବ୍ଦରେ ପରିଣତ କର ।

ମନ୍ଦରକ, ଷରେଭହର, ରତାସମ, ରହନୋମ ।

କ୍ଷୁଦ୍ର ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୧୩. ପଦ୍ମ ଦର୍ଶନରେ କବିଙ୍କ ହୃଦୟରେ କି ଭାବ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ?

୧୪. ପଦ୍ମପୁଲଟି କାହା ମଧ୍ୟରେ ଜଳ ଜଳ ହେଉଛି ?

୧୫. ସୂର୍ଯ୍ୟ ପଦ୍ମ ମୁଖରେ କ’ଣ ଜାଳନ୍ତି ?

୧୬. କବି କାହାକୁ ପୀୟୂଷ ସହିତ ତୁଳନା କରିଛନ୍ତି ?

୧୭. କବି କାହାକୁ ଧନ୍ୟ ବୋଲି କହିଛନ୍ତି ?

୧୮. ମଧୁପଦଳ କ’ଣ ପାଇଁ ପାଗଳ ହୁଅନ୍ତି ?

୧୯. ପଦ୍ମଫୁଲ ଦେଖିବାକୁ କିପରି ?

୨୦. କେଉଁ ରସରେ ପଦ୍ମ ଅନ୍ତର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ?

୨୧. ପଦ୍ମ ସହିତ ଶରୀରର କେଉଁ ଅଂଗଗୁଡ଼ିକୁ ତୁଳନା କରାଯାଏ ?

୨୨. ଶରୀରର କେଉଁ କେଉଁ ଅଂଗ ପଦ୍ମ ନାମ ସହିତ ମିଶିଥାଏ ?

୨୩. ସତ୍ୟ ଶିବ ସୁନ୍ଦର କିଏ ?

୨୪. ସର୍ବଶୋଭାର ମିଳନସ୍ଥଳ ବୋଲି କବି କାହାକୁ କହିଛନ୍ତି ?

୨୫. କବି ନିଜକୁ ପଦ୍ମ ସହିତ ତୁଳନା କରିବାରେ ଦୁଃଖିତ କାହିଁକି ?

୨୬. ‘ତୋ ପରି ଶୁଭ୍ର ହେବି’ – କବି କାହାକୁ ଏପରି କହିଛନ୍ତି ?
୨୭. କବି କାହାଠାରୁ ଆଶୀର୍ବାଦ ଭିକ୍ଷା କରିଛନ୍ତି ?
୨୮. କବି କେଉଁ ପୁଣ୍ୟସ୍ଥଳ ଶିଖିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା କରିଛନ୍ତି ?
୨୯. ପ୍ରିୟଜନଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ଅଙ୍ଗ କେତେବେଳେ ସୁଖର କାରଣ ହୋଇଥାଏ ବୋଲି କବି କହିଛନ୍ତି ?
୩୦. ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ପଦ୍ମ ମଧ୍ୟରେ କି ପ୍ରକାର ସଂପର୍କ ରହିଛି ?
୩୧. ପଦ୍ମ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ କିପରି ଚାହିଁଥାଏ ?
୩୨. ଇଚ୍ଛା ପୂରଣ ପାଇଁ କବି କାହାର ଆଶୀର୍ବାଦ କାମନା କରିଛନ୍ତି ?

ସପ୍ତସଙ୍ଗ ସରଳାର୍ଥ ଲେଖ :

୩୩. ଆହା କି ଦିବ୍ୟଶିରୀ ତହିଁ ତୁ ଲଭୁ,
ଧନ୍ୟ ଉତ୍ପଳ ଧନ୍ୟ ତୋହର ପ୍ରଭୁ ।
୩୪. ସର୍ବଶୋଭାର ତୁହି ଉପମା ସ୍ଥଳ
ଭକତ ପ୍ରେମିକର ତୁହି ସମ୍ବଳ ।
୩୫. ମଧୁମୟ ପବିତ୍ର ଯାହା ବିଶ୍ବରେ
ତୋ’ ନାମ ସଙ୍ଗେ ମିଶା ବିଧାତା ବରେ ।
୩୬. କଳୁଷ-ପଙ୍କେ ମୁହିଁ କେଡ଼େ ମଳିନ ।
କେମନ୍ତେ ସରି ତୋର ହେବି ନଳିନ ।
୩୭. ଶିଖାଅ ମୋତେ ସଦା ଏ ପୁଣ୍ୟସ୍ଥଳ,
ତୋ’ର ଆଶିଷେ ପୁରୁ ମୋ’ ମନୋରଥ ।

ଦୀର୍ଘ ଉତ୍ତରମୂଳକ :

୩୮. ପଦ୍ମଠାରୁ ମଣିଷ କି ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରିଥାଏ ? ପଠିତ କବିତା ଆଧାରରେ ଲେଖ ।
୩୯. ପଠିତ କବିତା ଅନୁସରଣରେ କବିଙ୍କ ଜୀବନ ପ୍ରତି ଆଭିମୁଖ୍ୟ ଆଲୋଚନା କର ।
୪୦. ମଣିଷ ସହିତ ପଦ୍ମର କିପରି ଗଭୀର ସଂପର୍କ ରହିଛି, ଆଲୋଚନା କର ।
୪୧. ପଠିତ କବିତା ଅନୁସରଣରେ କବିଙ୍କ ଭକ୍ତିଭାବର ପରିଚୟ ଦିଅ ।
୪୨. ପଠିତାଂଶ ଅବଲମ୍ବନରେ କବିଙ୍କର ପ୍ରକୃତିପ୍ରାଣତା ସଂପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କର ।

ତୁମପାଇଁ କାମ :

୪୩. ମଧୁସୂଦନ ରାଓଙ୍କର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କୃତିଗୁଡ଼ିକ ପାଠ କର ।
୪୪. ମଧୁସୂଦନ ରାଓଙ୍କର ଲେଖାରୁ ଭକ୍ତିଭାବ ପ୍ରତିଫଳିତ ହେଉଥିବା ପଦଗୁଡ଼ିକୁ ଟିପାଖାତାରେ ଚିହ୍ନିବ ।

